

Istorijos faktai – nevienareikšmiš dalykas

Andrius JUŠKEVIČIUS

Pasak istoriko Juliaus Kanarsko, Kretingos reikšmė regione nublanko dėl žemaičių nenoro kibti į amatus, vystyti prekybą.

Autoriaus nuotr.

Kretingos muziejaus direktorės pavaduotojas Julius Kanarskas gerai žinomas „Švyturio“ skaitytojams. Solidžių knygų apie Kretingos kraštą istoriją autorius kiekvieną mėnesį seniausio rajono laikraščio skaitytojus sudomina naujais, dar negirdėtais istorijos faktais. Tad pokalbį su juo pradėjome nuo paprasto, atrodytų, klausimo: tai kas ta istorija?

– Mes, istorikai, tą sąvoką suprantame kiek plačiau. Ji apima mums visiems suprantamą tradicinę istoriją, kurios semiamės iš rašytinių šaltinių. Tokie šaltiniai yra ir spauda, jeigu ji rašo tiksliai, jeigu nenusirašinėja ar nerašo netikrų faktų. Deja, šių laikų spauda nelabai galima pasitikėti. Priešingai, tarpukario Lietuvos spauda buvo kitokia: jeigu tik ten nerašoma apie akivaizdžiai nebūtus dalykus, tai yra gana rimtas istorinis šaltinis. Kita istorijos dalis yra jos priešistorija, kuri pažįstama tyrinėjant įvairius archeologinius radinius. Gal paradoksalu, tačiau sunkiausia yra šiuolaikinė istorija.

– Tikrai? Kodėl?

– Šiuolaikinę istoriją kuria kiekvienas žmogus savo protu. Kiekvieną dabarties faktą, reiškinį, procesą jis vertina savaip, individualiai. Net prieš keletą dešimtmečių ar mažiau buvę įvykiai įvairiems žmonėms atrodo skirtingai. Kokių tik nebūna interpretacijų dėl vieno ar kito dalyko! Todėl istorikai vadovaujasi taisykle: apklausti mažiausiai bent tris, o dar geriau – dar bent du žmones. Tada gal ir suprastume tikrąją tiesą. Pastebėjau, kad kiekvieno žmogaus atmintis labai subjektyvi, jis viską vertina pagal savo patirtus išgyvenimus. Netgi Lietuvos atgimimo laikotarpį, po to visuomenėje vykusias permainas vieni vertina labiau objektyviai, kiti patyrė įvairių nuoskaudų, todėl suprantama, kad vienodų

nuomonių vargu ar bus.

– Pastaruoju metu susiduriame ir su skirtingais, jeigu ne prieštarais, rezistencinio laikotarpio vertinimais?

– Taip. Manychiau, kad tą laikotarpį labiau priima jaunoji karta – kaip teigiamą, patriotinį reiškinį.

– Gal todėl, kad jie su tuo tiesiogiai nesusidūrė?

– Be abejo. Be to, juos mažiau ar visai nepalietė buvusi sovietinė propaganda, kuri tęsėsi keletą dešimtmečių. O juk iš Rusijos pusės ir dabar tebevyksta tas pats: visa, kas buvo Lietuvoje tarpukariu ir po karo, viskas, atseit, buvo tik blogai. Suprantama, ir partizanų judėjime buvo įvairių dalykų. Išsamiau tyrinėdami pokario laikmetį mes patys geriau galime suprasti žmones, kurie po keletą metų turėjo gyventi miškuose. Jie bijojo pasirodyti kaimuose, gyvenvietėse, jie negalėjo gyventi įprasto gyvenimo, nes rusų saugumo agentų, skundikų, išdavikų pakako visur. Kaip partizanui nustatyti santykius su įvairiais kolaborantais, sovietų valdžios rėmėjais? Partizaninis judėjimas buvo daugiasluoksnis, istorikų tikslas – parodyti, koks jis buvo sudėtingas.

– Ar tai gali reikšti, kad partizaniniame judėjime buvo visokių žmonių?

– Pirmiausia į partizaninį judėjimą įsiliejo patriotiškai nusiteikęs jaunimas, inteligentija, tarnautojai, kurie nematė sau vietos okupuotoje Lietuvoje,

nes puikiai žinojo 1940–1941 metų įvykius – pirmiausiai masinius trėmimus, terorą. Kitą partizanų dalį sudarė jauni vyrai, kurie bėgo nuo tarnybos Raudonojoje armijoje, vengė mobilizacijos baigiantis karui. Maždaug iki 1950–1951 metų tokie žmonės sudarė partizaninio judėjimo branduolį. Aišku, buvo dalis atskirai miškuose besislapančių vyrų, kurie norėjo išlaukti, išvengti mobilizacijos. Organizuotai veikę būriai paprastai sužinodavo apie tokius atskirus būrelius ar grupes, tai arba juos įtraukdavo į partizaninį judėjimą, arba pareikalavdavo pasitraukti. Tokiais būdais būdavo siekiama išvengti sumaišties, nekelti chaoso tokioje sudėtingoje ir prieštaringoje padėtyje. Plėšikavimų galėjo pasitaikyti iš tų neorganizuotų grupių pusės, nes partizanai griežtai laikėsi karinės drausmės, veikė net jų teismai. Yra išlikę „Kardo“ rinktinės vado raštiški nurodymai, kaip turi veikti partizanai, kokių laikytis taisyklių, kaip saugotis KGB agentų ir pan. Norint bausti kolaborantus, pirmiausia reikėdavo surinkti patikimą informaciją, po to jiems dar būdavo duodamas laikas pasitaikyti. Gaila, kad iki šiol labai trūksta rašytinių šaltinių, kaip veikė partizanai, kokie būdavo įsakymai, kaip jie vykdomi... Yra KGB archyvai, tai rašytiniai šaltiniai, tačiau kas juos rašė, kiek jais tikėti? Yra partizanų atsiminimų, tai viską reikia dėlioti, lyginti, analizuoti, ►

